

LIBERAREA CONDIȚIONATĂ DE PEDEAPSĂ ÎNAINTE DE TERMEN A MINORILOR

GROIAN Elena

doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice, USM,

Audiență a Institutului Național de Justiție

ORCID ID: 0000-0003-2439-8255

Summary. *Sometimes, there is a tendency in contemporary society to compare the behavior of the adolescent with that of the adult, attributing to the adolescent the moral conscience and discernment of the adult. But a minor cannot be asked to respect the morality and norms that act vis-à-vis adults, because such a criterion is inoperative for a minor who does not have the necessary capacity to understand the consequences of the deviant act. Thus, the conditional release from punishment of minors requires increased more attention from the state but also the supervision of the minor throughout the conditional release term.*

Keywords. *criminal punishment, imprisonment, convicted person, conditional release, punishment of minors, supervision of the minor.*

Liberarea condiționată este cea mai frecventă formă de individualizare postcondamnatorie a pedepsei închisorii, justificată de conduita bună a condamnatului în timpul executării pedepsei. Astfel, condamnatul, care stăruie în muncă, este disciplinat și dă dovezi temeinice de îndreptare, ținându-se seama și de antecedentele sale penale, poate fi liberată condiționat înainte de executarea în întregime a pedepsei [1]. Această măsură poate fi dispusă de instanța de judecată, ea presupunând punerea în libertate a persoanei condamnate, înainte de executarea în întregime a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, dacă sunt îndeplinite condițiile strict și limitativ prevăzute de lege.

Liberarea condiționată a fost introdusă în practica penală pe la sfârșitul secolului 19, începutul secolului 20, după îndelungi dezbateri și conferințe internaționale. Rolul acesteia era de a reduce efectele indezirabile ale închisorii, de a motiva deținuții să depună eforturi în vederea îndreptării lor morale și de a-i sprijini pentru o întoarcere graduală în comunitate. Pe scurt, logica instituției era de a-i libera mai devreme de termen pe cei care dădeau dovadă de îndreptare. Prin urmare, pentru ca liberarea condiționată să fie o instituție motivatoare, deținutul trebuie să știe care sunt pașii pe care trebuie să îi parcurgă pentru a o obține. În linii mari, logica instituției s-a păstrat și astăzi.

Liberarea condiționată prezintă o importanță majoră atât pentru persoana condamnată cât și pentru societate și este definită ca o modalitate de individualizare a executării pedepsei cu închisoarea ce se poate aplica persoanelor condamnate dacă sunt întrunite o serie de condiții, pe lângă aceste condiții, Codul penal prevede posibilitatea liberării de pedeapsă înainte de executarea integrală a pedepsei penale, persoanele care sunt minore.

În acest sens, legea penală națională reglementează la art.91 alin.6) Cod penal, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată minorilor, persoanelor care au atins vârsta de 18 ani, dar nu au atins vârsta de 21 de ani și persoanelor care au împlinit vârsta de 60 de ani, dacă aceștia au executat efectiv:

a) cel puțin o treime din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;

b) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave;

c) cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave.

După cum observăm, legiuitorul nici în sensul aplicării instituției liberării condiționate înainte de termen, nu a neglijat gradul de inocență a persoanelor condamnate la pedeapsă penală dar care nu au atins vârsta majoratului, fapt care vine în întâmpinarea reducerii nivelului de criminalitate și resocializarea acestor persoane.

Liberarea condiționată nu reprezintă în niciun fel un drept recunoscut condamnatului de a nu executa pedeapsa până la termen, ci constituie un instrument juridic prin care instanța de judecată constată că nu mai este necesară continuarea executării pedepsei în regim de detenție până la împlinirea integrală a duratei stabilite cu ocazia condamnării întrucât condamnatul, prin conduita avută pe durata executării, dovedește că a făcut progrese în vederea reintegrării sociale și convinge astfel instanța că nu va mai comite infracțiuni, iar liberarea sa condiționată nu prezintă nici un pericol pentru colectivitate. În noua reglementare, referitor la procesul de recuperare după liberare, pe parcursul termenului de supraveghere condamnatului îi revine nu numai obligația generală de a nu mai comite alte infracțiuni, dar și o serie de obligații prin care se urmărește reacomodarea acestuia cu viața în colectivitate pentru înlesnirea reintegrării sale sociale, iar verificarea respectării acestora este supusă unui regim de supraveghere. În acest sens, pe durata termenului de supraveghere, condamnatul este obligat să respecte anumite măsuri de supraveghere ori poate fi obligat să îndeplinească anumite activități utile procesului de reintegrare.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen (ca, de altfel, și alte tipuri ale liberării de pedeapsă) are drept scop stimularea condamnaților de a manifesta pe durata detenției o comportare ireproșabilă. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi definită ca fiind o categorie a liberării de pedeapsa penală ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deținere înainte de executarea deplină a pedepsei, sub condiția ca până la împlinirea duratei acesteia să nu mai săvârșească infracțiuni sau delict

administrative, să nu se eschiveze cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată, acordînd în acest sens o atenție sporită minorilor, or vîrsta acestor condamnați prezintă a circumstanță excepțională ce merită o implicare sporită din partea statului.

De instituția liberării condiționate poate beneficia orice condamnat la pedeapsa închisorii, indiferent de durata acesteia, condamnații cu trimitere într-o unitate militară disciplinară sau arest, precum și condamnații la detențiunea pe viață. Instanța de judecată este aceea care hotărăște în fiecare caz în parte dacă este sau nu oportună acordarea liberării condiționate.

Codul penal de la 1961 [2] în redacția inițială, prevedea în art.51 eliberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă și înlocuirea pedepsei prin alta mai blîndă, articol care a fost modificat de mai multe ori, ultima modificare, de la 06.03.2001, fiind esențială și referindu-se la conținutul deplin al acestuia. Cu toate că se referă la același tip al liberării de pedeapsă, eliberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă, prevăzută de art.51 din CP al RM anterior, după conținut se deosebește esențial de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen din reglementarea penală actuală. În legislația în vigoare liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este reglementată prin dispozițiile art.91 din CP al RM [3], care prevăd condițiile în care această liberare poate fi acordată și efectele pe care le produce. Instituția dată este reglementată, de asemenea, prin dispozițiile Codului de procedură penală al RM (art.469-471) și art.285-289 din Codul de executare al RM. [4] Liberarea condiționată este deci o instituție de drept penal material, complementară, o formă de înlăturare condiționată a continuării executării pedepsei, deoarece condițiile ei trebuie îndeplinite atât înainte de a fi acordată, cât și pentru a deveni definitivă.

În cazul aplicării liberării condiționate, condamnatul minor, de altfel ca și celelalte categorii de condamnați, este considerat că se află în continuarea executării pedepsei pînă la împlinirea duratei pe care a fost condamnat. Timpul în care condamnatul liberat condiționat se află în stare de libertate este inclus în calculul termenului de pedeapsă, aceasta fiind considerată în întregime executată la expirarea ei. Întrunirea condițiilor prevăzute de lege nu obligă instanța la acordarea liberării, ci aceasta are dreptul să o acorde sau să refuze beneficiul (aplicarea) instituției, în funcție de împrejurările cauzei și de datele ce caracterizează fapta sau pe infractor. Acest lucru este exprimat în lege prin cuvintele: “li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă”. Anume în scopul asigurării eficienței acestei măsuri și pentru a evita riscurile unei nejustificate liberări din penitenciar, legea prevede anumite condiții în care aceasta poate fi acordată.

Instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află locul de deținere este aceea care urmează să aprecieze în fiecare caz concret dacă este sau nu oportună

și prudentă acordarea acestui beneficiu celui condamnat. În cazul condamnatului minor, instanța trebuie să facă o analiză proprie, generală, asupra situației condamnatului și a profilului său moral (social), în funcție de care apreciază că detențiunea poate să înceteze, că este posibilă, din acest moment, reintegrarea în societate.

De aici, se observă că minoratul este privit ca o atenuare a situației celui supus examinării chestiunii privind aplicarea liberării conditionate înainte de termen, cu toate că în practică, la aplicarea pedepselor penale în privința minorilor, instanța de fond, care aplică pedeapsa, va soluționa în mod obligatoriu posibilitatea liberării conditionate de pedeapsă a minorului, în dependență de gravitatea și modul de comiterea a faptei penale, dar și de personalitatea acestuia.

În literatura de specialitate s-a menționat, în acest context, că liberarea condiționată nu trebuie acordată, întotdeauna, în mod automat după executarea efectivă a părților de pedeapsă prevăzute de alin.(4)-(6) ale art.91 din CP al RM, ci numai dacă, în urma unei cercetări amănunțite a modului de comportare al condamnatului în timpul executării pedepsei, instanța își face [5] convingerea că corectarea condamnatului este posibilă și fără executarea efectivă a întregii pedepse. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată, potrivit alin.(1) al art.91 din CP al RM numai față de persoana care a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care este condamnată. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară. Spre deosebire de Codul penal de la 1961, actuala lege penală nu conține vreo dispoziție cu privire la categoriile de persoane față de care nu poate fi aplicată liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, fapt ce ne permite să concluzionăm că recidiviștii și, în general, cei cu antecedente penale nu sunt excluși de la posibilitatea acordării liberării condiționate.

Sub acest aspect, suntem de părerea că în cazul respectiv instanța va trebui să examineze cu mai multă atenție comportarea acestor persoane la locul de deținere, chiar dacă aceștea sunt minori, din care să rezulte că corectarea lor este reală și că nu există pericolul săvârșirii unor noi infracțiuni. Un element principal nou al instituției liberării condiționate de pedeapsă se conține în alin.(2) al art.91 din CP al RM, prin dispozițiile căruia se prevede dreptul instanței de judecată de a-l obliga pe condamnat să îndeplinească anumite obligații stabilite în alin.(6) al art.90 din CP al RM în termenul de pedeapsă rămas neexecutat. Vedem că în acest caz categoriile obligațiilor coincid, de fapt, cu obligațiile la care poate fi supusă persoana condamnată cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. După momentul în care se produc, efectele liberării condiționate (ca și în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei) pot fi imediate și definitive. Efectul imediat al liberării condiționate, precum indică denumirea sa,

constă în liberarea de îndată a condamnatului, dar cu condiția că executarea pedepsei își urmează virtual cursul ei, deși condamnatul minor, la caz, se află în libertate. Dacă față de condamnat s-au aplicat anumite obligațiuni, prevăzute la alin.(6) al art.90 din CP al RM, ele se vor executa în termenul de pedeapsă rămas neexecutat. Condamnatul minor liberat condiționat trebuie să aibă o conduită bună, în sensul de a nu săvârși din nou infracțiuni sau alte încălcări până la expirarea duratei pedepsei. Efectul definitiv se produce în momentul expirării termenului pedepsei, dacă se îndeplinește condiția ca condamnatul minor să nu mai fi săvârșit o nouă infracțiune sau încălcări ale ordinii publice, sau să nu se fi eschivat cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată potrivit alin.(6) al art.90 din CP al RM; starea de liberare condiționată transformându-se în liberare definitivă, efectul principal fiind acela că pedeapsa se va considera integral executată. [6]

Dacă însă în termenul de pedeapsă rămas neexecutat condamnatul minor, încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancțiune administrativă, sau se eschivează cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, la propunerea organului competent, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și la trimiterea condamnatului pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat (pct.a) din alin.(8) al art.91 din CP al RM). Dacă în același termen condamnatul săvârșește din imprudență o nouă infracțiune, anularea sau menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se decide de instanța de judecată (pct.b) alin.(8) art.91 din CP al RM).

Din examinarea acestor două dispoziții înscrise în pct. b) alin.(8) a) art.91 din CP al RM rezultă că anularea liberării condiționate este în principiu facultativă, instanța apreciind situația creată; va putea dispune motivat menținerea sau anularea liberării condiționate. În cazul în care, condamnatul săvârșește cu intenție o nouă infracțiune, instanța de judecată stabilește pedeapsa în condițiile art.85 din CP al RM (aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe). În această situație anularea este obligatorie, întrucât infracțiunea nou comisă, prin ea însăși și împrejurările în care a fost săvârșită prezintă un grad prejudiciabil sporit, impunându-se de fapt, imposibilitatea justificării menținerii liberării condiționate. În același mod se aplică pedeapsa și în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni din imprudență dacă instanța de judecată anulează liberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă (pct. c) alin.(8) art.91 din CP al RM).

În cazul anulării liberării condiționate, persoana va urma să execute pe lângă pedeapsa pronunțată pentru noua infracțiune și partea pedepsei rămase neexecutate din momentul când i s-a acordat liberarea condiționată.[7]

După liberare, deținuții se confruntă cu necesitatea reluării cursului normal al vieții, fiind adesea lipsiți de mijloace financiare sau de asistență socială, în special în cazul minorilor care de cele mai deseori vin dintr-o familie social vulnerabilă, or și mai rău nu au familie. Deținutul minor, liberat se confruntă cu noi provocări, inclusiv găsirea unei locuințe, revenirea în sânul familiei și găsirea unui loc de muncă sau studii. Statul are menirea de a facilita sisteme diferite în efortul de a sinergiza diferitele tipuri de asistență, iar scopul său declarat este acela de a preveni fenomenul de recidivă, definit ca o revenire la un comportament infracțional sau ca o încălcare a legii în același mod, după liberarea din penitenciar.

Prezentul articol investighează eficacitatea deciziilor comisiei de liberare condiționată, pe baza examinării nivelurilor recidivismului la deținuții care au fost eliberați din penitenciar în acest mod. Ipoteza de cercetare constă în ideea că examinarea nivelurilor recidivismului la deținuții eliberați condiționat, în comparație cu situația deținuților ale căror cereri de liberare condiționată au fost respinse, va indica eficiența comisiei de liberare condiționată ca instrument juridic. Prezenta analiză va demonstra necesitatea de a spori utilizarea acestuia, eficacitatea sa și situațiile în care ar trebui să se evite utilizarea sa. Totodată, va arăta necesitatea de a introduce anumite modificări fundamentale privind modul în care funcționează comisia de liberare condiționată, întrucât aceste schimbări vor duce la o creștere a eficienței sale în prevenirea fenomenului de recidivă, chiar și în cazul penitenciarelor pentru minori. [8]

Liberarea condiționată are caracter *facultativ*, nereprezentând un drept, ci numai o vocație generală a condamnatului [9]. În același sens s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a statuat că art.5 par. 1 lit.a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [10] nu garantează dreptul unui deținut de a beneficia de o lege de amnistie sau de a fi eliberat, condiționat sau definitiv, înainte de executarea pedepsei [11]. În Expunerea de motive a Codului penal [12] s-a precizat că „liberarea condiționată nu reprezintă un drept recunoscut condamnatului de a nu executa pedeapsa până la termen ci un instrument juridic prin care instanța de judecată constată că nu mai este necesară continuarea executării pedepsei în regim de detenție până la împlinirea integrală a duratei stabilite cu ocazia condamnării întrucât condamnatul, prin conduita avută pe toată durata executării, dovedește că a făcut progrese evidente în vederea reintegrării sociale și convinge astfel instanța că nu va mai comite infracțiuni iar liberarea sa anticipată nu prezintă nici un pericol pentru colectivitate”.

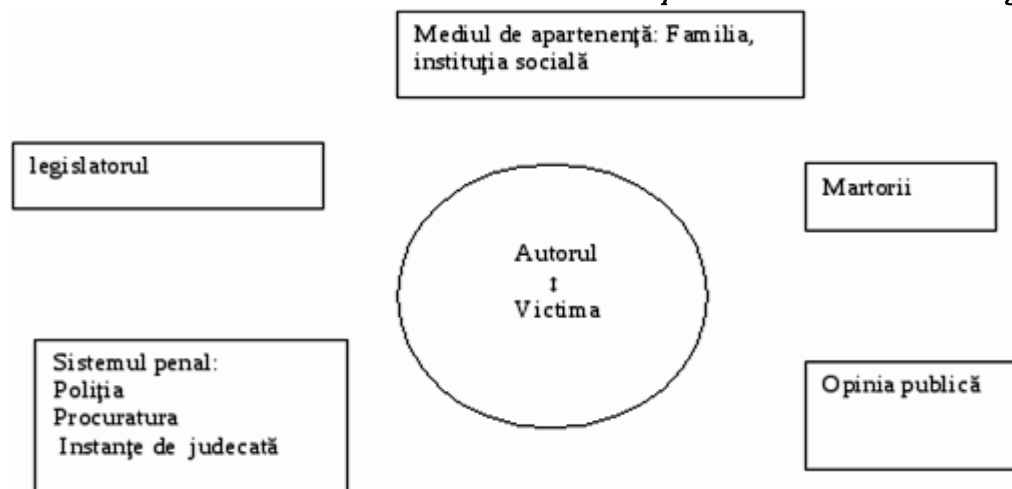
În conformitate cu Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.583 din 26 mai 2006 [13], în penitenciarele pentru minori își ispășesc pedeapsa condamnații în vârstă de până la 18 ani, precum și

condamnații adulți în vârstă de până la 23 ani în privința cărora instanța de judecată, la prezentarea administrației penitenciare, a dispus continuarea executării pedepsei în penitenciarul respectiv. Condamnatul care a împlinit vârsta de 18 ani este transferat pentru executarea pedepsei de mai departe în penitenciarul de tip semiînchis la condiții comune de deținere. Transferul condamnatului în penitenciarele de tip semiînchis o hotărăște instanța de judecată, în baza unui demers al administrației penitenciare. Condamnatul major care a fost lăsat în penitenciarul pentru minori și care a împlinit vârsta de 23 de ani este transferat pentru executarea pedepsei de mai departe în penitenciarul de tip semiînchis în condiții comune de deținere, în baza deciziei directorului general al Departamentului Instituțiilor Penitenciare.

Important este de menționat că un factor imperial la aprecierea posibilității aplicării instituției liberării condiționate condamnatului minor, o are personalitatea acestuia. Astfel ne-am propus în cadrul acestuia articol de a supune analizei formele și personalitatea infractorului minor.

Personalitatea infractorului minor reprezintă o sinteză a tuturor trăsăturilor bio – psiho – sociale, care au un înalt grad de stabilitate și atribuie o identitate de sine individului delincent. Criminologul francez Maurice Cusson examinează patru direcții de cercetare în cadrul delincvenței juvenile: 1) autori care consideră delincvența ca un *simptom*, în special sînt psihologii și psihiatrii pentru care criminalitatea nu este o problemă în sine, dar o manifestare a unei tulburări care trebuie depistată; 2) autori care apreciază criminalitatea în calitate de un *pericol social* care amenință din interior (este viziunea apărării sociale); 3) autori care examinează delincvența ca o *problemă de viitor*, fiind caracteristică îndeosebi sociologilor; 4) autori pentru care delincentul sau criminalul nu este decît o *victimă* (a mediului social, a mediului familial, a problemelor sale psihologice sau a represiunii) care trebuie lecut și protejat de către societate [14].

Principali factori ai scenei criminologice

Uneori, există tendința în societatea contemporană de a compara comportamentul adolescentului cu cel al adultului, atribuindu-i adolescentului conștiința morală și discernământul adultului. Dar nu i se poate cere unui minor să respecte moralitatea și normele care acționează vis-à-vis de adulți, pentru că un astfel de criteriu este inoperațional față de un minor care nu are capacitatea necesară de a înțelege consecințele actului deviant. În această ordine de idei, autorul francez Maurice Cusson ridică întrebarea dacă ar putea fi numită delincvența juvenilă drept o “nebulă a tinereții”, evocând un anumit număr de studii empirice, după care, pentru un anumit număr de subiecți, delincvența se manifestă la sfârșitul adolescenței. Una dintre explicații ar fi că adolescentul este situat între două extremități: familia de origine și școală, pe de altă parte fiind mediul social, inclusiv de lucru față de care are o anumită reticență. De asemenea, minorul poate profita de libertatea sa pe care i-o oferă legea prin multiplele facilități și garanții, de aceea el poate experimenta, știind că nu riscă prea mult [15]. Din aceste considerentele expuse supra, statul urmează să acorde o atenție deosebită, atât aplicării pedepselor privative de libertate în privința minorilor, cât și, după executarea unei părți din pedeapsa penală stabilită, executată efectiv, aplicării instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, pentru a ajuta la micșorarea numărului de minori ce vin în conflict cu legea penală.

Referințe:

1. PAȘCA, V. *Curs de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, ISBN 978-973-127-919-0, 343(498)
2. Codul Penal de la 1961, adoptat prin Legea din 24 martie 1961 (Veștile R.S.S.M., 1961, Nr.10, Art.41), intrat în vigoare la 24.04.1961.
3. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74 art.195.
4. Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 214-220 art.704.
5. BULAI, C. *Drept Penal. Partea Generala*. București: ALL, 1997.
6. GRAMA, M., BOTNARU, S., ș.a. *Drept penal. Partea Generală. Vol.II*, Chișinău, 2016.
7. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROȘU, V., GRAMA, M. *Drept penal. Partea general. Volumul I. Ediția a II-a*, Chișinău, 2005, 593p.
8. SEGEV, A. CLUJ-NAPOCA 2017, CONDUCĂTOR DE DOCTORAT Prof. Dr. VASILE PUȘCAȘ, UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ NAPOCA FACULTATEA DE STUDII EUROPENE TEZĂ DE DOCTORAT (Rezumatul extins), 2017.
9. UDROIU, M. *Drept penal. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2015, 476p.
10. ZOLYNEAK, M. *Drept Penal. Partea generala, vol. I*, Fundația “Chemarea”, Iași, 1992.
11. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale a fost ratificată de România prin Legea nr. 30/1994. În: Monitorul Oficial al

- României, Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994.
12. Cauza Kalan c. Turciei, 2 octombrie 2001. [Accesat: 26.09.2022] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int>
 13. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr.583 din 26 mai 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 91-94 art.676.
 14. CUSSON, M. *Délinquants pourquois*. Paris: Armand Colin, 1981.
 15. BORN, M. *Psychologie de la delinquance*. Bruxelles: de Boeck Université, 2003.

